

4. Гусева В. О. Тактичні особливості проведення огляду місця події при розслідуванні посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 1. С. 228-234.
5. Пам'ятка для працівників Національної поліції «Алгоритм дій поліцейського в ситуації насильства». URL: http://womenua.today/UWC-library/unwomen/4-Police_memory.pdf.
6. Загородній І. В. Розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень: дис. ... канд. : 12.00.09. Одеса, 2018. 242 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9316/Загородній%20І.В..pdf?sequence=6&isAllowed=y>.
7. Ботнареко І. А. Домашнє насильство: початковий етап розслідування. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 2. (36). С. 892.
8. Озерський І.В. Оптимізація використання та застосування спеціальних психологічних знань у кримінальному процесі України (аналіз нового кримінального процесуального кодексу України). *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 1(1). С. 195-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_1_32.

Інна МЕЛЬНИЧЕНКО,
ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ В УКРАЇНІ

У ст.1 Закону України «Про Національну поліцію» зазначається, що поліція служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини та сприяє їх реалізації [1].

Після початку другої фази збройного конфлікту, який триває з 2014 р., та пов'язаний з активізацією збройної агресії РФ, перед працівниками поліції постали нові виклики. Останні обумовленні збройним протистоянням та супутніми явищами, поширенням кримінальних правопорушень, з якими раніше доводилося мати справу досить рідко. Це стосується військових та кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Поряд з цим, збройний конфлікт на території України характеризується поширенням випадків вчинення сексуального насильства над населенням України. Найбільш вразливою категорією є саме жінки, як ті, що опинилися на тимчасово окупованій території, так і ті, що вимушені залишити свої домівки, переїхавши в інші регіони України чи за її межі. Значно зріс ризик стати потерпілою від сексуального насильства, зґвалтування, торгівлі

людьми як на тимчасово окупованій території, так і в містах та селах, які межують лінією воєнних дій, в місцях перебування тимчасово переміщених осіб, на пунктах перетинання держаного кордону тощо.

Сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні, військові РФ використовують як метод катування, жорстокого поводження. Воно може набувати форм згвалтування, побиття, примусового оголення, ураження статевих органів електричним струмом, примусової розпрати з елементами сексуальних знущань тощо.

Сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні, має низку особливостей, які відрізняють його від сексуального насильства, яке вчиняється в мирний час. Ці відмінності мають важливе значення для поліцейських, зокрема для правильної ідентифікації, документування, кваліфікації та розслідування цих злочинних діянь. Так, зокрема:

1) сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом характеризується відсутністю добровільної згоди. З урахуванням супутніх обставин насильства, паніки, відчаю та страху, добровільна згода неможлива. Наявність збройного конфлікту характеризується як обставина примусу, що апріорі виключає добровільну згоду;

2) сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом вчиняється не ізольовано, а в сукупності з іншими злочинами, такими як катування, жорстоке поводження, незаконне позбавлення волі тощо;

3) сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом характеризується більш жорстокими формами вчинення (з використанням зброї, електричного струму та інших предметів);

4) сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом має переважно публічний характер. Вчиняється на очах у родичів, інших військових, командирів тощо.

В період збройного конфлікту поліцейські приймають активну участь у документуванні, розслідуванні випадків сексуального насильства, наданні допомоги потерпілим від цих злочинів (психологічної, юридичної, соціальної, медичної тощо).

Надаючи допомогу в межах своїх службових повноважень поліцейський забезпечує реалізацію прав потерпілих, керуючись принципами: 1) безпеки осіб, які пережили сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом та інших осіб (дітей, членів родини); 2) конфіденційності (право особи обирати кому розповідати про злочин та обов'язок поліцейського не розголошувати службову інформацію без згоди потерпілої особи); 3) поваги (вживати всіх заходів, спрямованих на якнайшвидше одужання потерпілої особи та сприяти наданню ресурсів для вирішення проблем та задоволення потреб; всі дії поліцейських повинні бути пронизані повагою до її вибору, прав та гідності особи); 4) недискримінації (забезпечуванням потерпілій від сексуального насильства справедливе та гідне ставлення незалежно від віку, статі, раси, релігії, національності, сексуальної орієнтації чи будь-яких інших ознак).

Врахування цих принципів в роботі дозволяє поліцейським забезпечити реалізацію підходу, орієнтованого на постраждалу від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, особу. Вони сприяють забезпеченню сприятливого, комфортного, безпекового середовища.

Відповідно до ст. 216 Кримінально-процесуального кодексу України досудове розслідування сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні відноситься до слідчих органів безпеки, однак, поліцейські залучаються до документування випадків сексуального насильства як міжнародного злочину, збиранні доказів, документування наслідків та шкоди для отримання потерпілими в майбутньому компенсації, досліджують випадки сексуального насильства з метою розуміння його сутності, поширеності, форм, отримання показань від потерпілих тощо.

Робота слідчих, прокурорів, оперативних працівників з фіксації та розслідування воєнних злочинів розпочинається на деокупованих територіях після вжиття заходів із розмінування та фільтраційних заходів. Після звільнення населених пунктів та територій від військ РФ, обласним управлінням Служби безпеки України (далі СБУ) або обласною прокуратурою розпочинається «базове» кримінальне провадження, за фактами воєнних злочинів, вчинених у межах об'єднаної територіальної громади (далі ОТГ). У рамках кожного базового провадження створюється міжвідомча слідча група з працівників СБУ та Національної поліції України, до якої включаються слідчі центральних апаратів, обласних управлінь (обох відомств) та територіальних підрозділів поліції.

У рамках вказаних «базових» кримінальних проваджень проводяться усі слідчі дії, пов'язані з фіксацією і розслідуванням воєнних злочинів, вчинених на території. Слідчі Національної поліції України уповноважені фіксувати та розслідувати випадки сексуального насильства, вбивств, обставин масових захоронень, жорстокого поводження з цивільним населенням, незаконного позбавлення волі, обставин функціонування місць масового незаконного утримання цивільного населення, жорстокого поводження з ним, фактів безвісного зникнення на окупованих територіях, розграбування майна [2]. Органом досудового розслідування у таких провадженнях є слідчі відділи обласних управлінь СБУ.

Працівниками поліції здійснюються заходи з пошуку свідків воєнних злочинів, поширення інформаційних матеріалів про важливість надання свідчень, надання допомоги (в тому числі психологічної) потерпілим від сексуального насильства.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, відмітимо, що органи та підрозділи національної поліції серед всієї сукупності правоохоронних органів, відіграють ключову роль у забезпеченні прав та свобод потерпілих від сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом, шляхом виявлення таких фактів, документування, процесуального супроводження, збирання доказів та надання підтримки та допомоги кожній потерпілій особі.

Поряд з цим, залишаються проблемними наступні аспекти: 1) нормативно не врегульоване участь слідчих Національної поліції у кримінальних провадженнях про кримінальним правопорушенням, які відносяться до підслідності слідчих СБУ, зокрема ст.438 Кримінального кодексу України (далі КК); 2) відсутність єдиного підходу щодо кваліфікації діянь, які об'єктивно виражаються у вчиненні сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом. Так непоодинокі випадки кваліфікації не за ст. 438 КК, а за ст. ст. 152, 153 КК тощо; 3) відсутність належної підготовки працівників поліції в частині особливостей розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень та специфічної категорії потерпілих осіб та ін.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Алгоритм відпрацювання деокупованих територій. URL : <https://www.npu.gov.ua/>

Олександр ДЯЧЕНКО,
ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Відповідно до Конституції України, наша країна є соціальною державою, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини [1]. Тобто виходячи з цього, одним із головних завдань держави можна назвати забезпечення гідного рівня життя усіх її громадян без виключення.

Щоб досягти такого, у першу чергу необхідно забезпечити соціальний захист усіх працівників, так як це призводить до збільшення ефективності будь-якої праці, що у свою чергу дає поштовх для більш стрімкого розвитку держави, а отже і підвищення рівня життя її громадян. Особливу увагу необхідно приділити працівникам будь-яких правоохоронних органів України, у тому числі поліцейським. У системі таких органів Національна поліція України є одним із ключових, так як основна частина правоохоронних функцій, а також чимале коло завдань, що стосуються захисту прав і свобод громадян, лежить саме на Національній поліції та її посадових особах.

«Особливе становище підрозділів Національної поліції України зумовлене обсягом і складністю їх роботи у галузі здійснення правоохоронної